MAPA ZASOBÓW
I POTENCJAŁÓW KULTUROWYCH

ZAPOLICE 2018

(raport z diagnozy aktywizującej)

Diagnozę przeprowadzono w ramach projektu “Ożyw samego siebie - dogrywka” realizowanego w ramach programu Dom Kultury + Inicjatywy lokalne 2018, współfinansowanego ze środków Narodowego Centrum Kultury.

Zapolice 2018r.

Treść publikacji dostępna na licencji Creative Commons:

Uznanie autorstwa 3.0.

Treść licencji dostępna na stronie:

https://creativecommons.org/licenses/by/3.0/pl/legalcode

Autorzy raportu:

- Żoletta Barańska
- Małgorzata Gołębiowska
- Paweł Perdek
- Paweł Streflik
- Tomasz Woźniak

Specjalne podziękowania za wsparcie dla:

- Biblioteki Publicznej w Zapolicach za udostępnienie materiałów z zasobów biblioteki,
- Urzędu Stanu Cywilnego w Zapolicach,
- Szkoły Podstawowej w Zapolicach im. 4 Pułku Piechoty Legionów z Kielc,
- Wolontariuszy wspierających proces gromadzenia danych do diagnozy,
- Tomaszowi Ignalskiemu - animatorowi Narodowego Centrum Kultury, za wsparcie, dobre słowo, dobre słowo, motywację i wiele cennych uwag w trakcie prowadzonej diagnozy.
- Wszystkim Mieszkańcom Gminy Zapolice biorącym udział w:
    - diagnostycznym Open Space,
    - wywiadach grupowych i indywidualnych
    - gromadzeniu i udostępnianiu analizowanych dokumentów

Wsparcie metodyczne:

- Jacek Gralczyk
- Wojciech Zawisz

Spis Treści

Jak czytać ten raport? **4**

Metoda i źródła **5**

Analiza dokumentów 5

Open Space 8

Spotkanie i rozmowa 10

Kartografia kultury 12

Historia i tradycja 13

Tożsamość **16**

Przestrzeń **18**

Ludzie **20**

Społecznościowe i prywatne praktyki kulturowe Zapolic **24**

My artyści 24

Bywałe Zapolice 26

Świętujemy 27

Zapolicki homo ludens 29

Wiara i duchowość 31

Sąsiedztwo i wspólnota 32

Rekomendacje **33**

Skuteczne mikrogranty 33

Wspólnota 33

Lokalna tożsamość 34

Nowe technologie 35

Lepsza praca GOK 36

Lepsza lokalna polityka kulturalna 37

Upowszechnianie **38**

Załączniki **39**

Jak czytać ten raport?

Przede wszystkim z życzliwością i wyrozumiałością, o którą proszą autorzy! Już sam fakt, że opracowanie niniejsze ma wielu autorów wpłynęło np. na pewne braki w ujednoliceniu języka, stosowanego przez autorów stylu i innych elementów formalnych. Chcieliśmy jednak zachować nasz zbiorowy charakter autorstwa - ten raport to wysiłek grupowy i chcemy aby znalazło to także odbicie w jego formie.

Po drugie raport ten nie ma pretensji naukowych. Inspirowaliśmy się różnymi metodami badań, ale nie puryzm badawczy był naszym celem. Chcieliśmy wraz z mieszkańcami Gminy Zapolice opowiedzieć sobie wzajemnie o istocie kultury lokalnej. Chcieliśmy dotrzeć do prawdy o tym czy zasługujemy wszyscy na miarę ludzi kulturalnych. Zapewne zdarzało nam się chadzać na skróty, ale atrakcyjność tej wyprawy po wiedzę, i fakt że odbywaliśmy ją wspólnie z mieszkańcami, stanowił o jego sile i wiarygodności.

Od początku wiedzieliśmy, że to opracowanie będziemy udostępniać przede wszystkim w internecie, jako najskuteczniejszy i najtańszy sposób jego upowszechniania. Stąd też filozofia clickstream, w ramach której udostępniamy zebrane dane, informacje o źródłach, rozszerzenia kluczowych informacji itp. Korzystajcie z linków, i zobaczcie zgromadzone materiały.

Filozofię tę zachowaliśmy także w odniesieniu do dokumentu rozprowadzanego w wersji papierowej. Tu zastosowaliśmy QR kody, za pomocą których, dysponując smartfonem i dostępem do internetu, można wzbogacić lekturę tego opracowania. Ten dokument to dla nas swoisty eksperyment. Jeśli okaże się, że to podejście się sprawdzi - będziemy je stosować w kulturze organizacyjnej GOKiS.

Tekst staraliśmy się ożywić przywołując wybrane przykłady, cytując wypowiedzi mieszkańców oraz wstawiając do niego niektóre z zebranych zdjęć.

Wszystkie te zabiegi mają jeden najważniejszy cel: chcemy aby ten raport był nie tylko wewnętrznym dokumentem projektu, ale był punktem wyjścia do indywidualnych i zbiorowych refleksji nad naszą zapolicką kulturą i jej najbliższą przyszłością.

A jeśli zechcecie podzielić się z nami tymi refleksjami - zapraszamy do Gminnego Ośrodka Kultury i Sportu w Zapolicach. Zapraszamy do spotkań i rozmów. Zapraszamy do współpracy.

Metoda i źródła

W ramach diagnozy zastosowano triangulację:

- źródeł w ramach której pozyskaliśmy informacje od:
  - pracowników lokalnych instytucji kultury
  - liderów i autorytetów społeczności lokalnej
  - mieszkańców Gminy Zapolice
- metod i narzędzi w ramach której zastosowano:
  - analizę dokumentów zastanych
  - open space
  - wywiady indywidualne i grupowe
  - kartografię kulturową

Ze względu na grupowy charakter pracy nad diagnozą, zorganizowano tę pracę w oparciu o narzędzia pracy grupowej udostępniane przez firmę Google, a w tym przede wszystkim:

- gromadzenie danych i dokumentów z wykorzystaniem współdzielonego dysku Google
- wspólnej redakcji niniejszego raportu w oparciu o dokumenty Google
- map Google

Analiza dokumentów

Pierwszą zastosowaną metodą badawczą była analiza dokumentów zastanych. Była to metoda przygotowująca pozostałe fazy diagnozy. Pozwoliła na przygotowanie danych wyjściowych i postawieniu kilku tez, które posłużyły do sformułowania ostatecznych rekomendacji.

W folderze „dokumenty oficjalne" znalazły się pliki, które można było pobrać głównie z Biuletynu Informacji Publicznej w tym między innymi:

- Gminny Program Rewitalizacji Gminy Zapolice[1] na lata 2016-2023. Dzięki niemu mogliśmy dokonać analizy negatywnych zjawisk występujących w różnych sferach funkcjonowania gminy i społeczności lokalnej. Służyło to określeniu, na jakim obszarze lub obszarach gminy niekorzystne czynniki dotyczą kilku sfer jednocześnie (społeczne, gospodarcze, środowiskowe, techniczne, przestrzenno-funkcjonalne). Negatywne zjawiska występują w takich miejscowościach jak: Branica, Beleń,

QR kod 1

[1] QR kod 1

Młodawin Dolny, Młodawin Górny, na których głównie się koncentrujemy i objęliśmy badaniami. Są one wycofane z życia społecznego i kulturalnego gminy. Mieszkańcy tych miejscowości mają potencjał, jednak z różnych przyczyn nie wykazują inicjatyw. Chcemy wesprzeć lokalnych liderów, którzy przy tworzeniu jakichkolwiek działań często są pozostawieni sami sobie.

QR kod 2

- Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązania Problemów Alkoholowych Gminy Zapolice[2]. Zawarta w programie diagnoza problemów alkoholowych w Gminie Zapolice pozwoliła nam dokładniej przyjrzeć się jak mieszkańcy Gminy widzą zagrożenia wynikające ze spożywania alkoholu. Niestety, jak twierdzą sami mieszkańcy - problem jest wyraźnie dostrzegalny. Szczególnie istotnym aspektem problemu alkoholowego w gminie jest sięganie po tego rodzaju napoje przez dzieci i młodzież niepełnoletnią. Zebrane w raporcie dane pokazują, że problem ten nasila się wraz z wiekiem i narażona na niego jest szczególnie młodzież starszych klas.

QR kod 3

- Gminnego Program Przeciwdziałania Narkomanii w Gminie Zapolice na lata 2016-2020[3]. Używanie narkotyków jest zjawiskiem złożonym, niejednorodnym i dynamicznym. Na przestrzeni czasu pojawiają się nowe trendy i zjawiska w obszarze narkomanii. Zakres pomocy punktu konsultacyjno-informacyjnego ma charakter wieloaspektowy i obejmuje w szczególności działania polegające na udzielaniu pomocy psychologicznej, psychoterapeutycznej i prawnej osobom uzależnionym i zagrożonym uzależnieniem, wspieraniu ich w podejmowaniu leczenia, edukacji, udzielaniu porad indywidualnych.

QR kod 4

- Ocena zasobów pomocy społecznej Gminy Zapolice[4]. Dzięki niej dowiedzieliśmy się ile mieszkańców Gminy korzysta z pomocy społecznej. Ocena wskazuje również na problemy dotyczące polityki mieszkaniowej, demograficznej i rynku pracy. Uwzględnia te wszystkie elementy, które obejmują swym zasięgiem szerokie spektrum infrastruktury polityki społecznej Gminy Zapolice. Wśród nich jest m.in. Beleń, który w Programie Rewitalizacji wymieniany jest jako miejscowość z najwyższym wskaźnikiem zjawisk kryzysowych w sferze społecznej.

QR kod 5

- Strategia rozwoju Gminy Zapolice na lata 2013 – 2020[5]. Strategia rozwoju Gminy Zapolice jest kluczowym dokumentem planistycznym, który poprzez swoją zawartość,

[2] QR kod 2
[3] QR kod 3
[4] QR kod 4
[5] QR kod 5

a także sposób dochodzenia do ujętych w nim rozwiązań systematyzuje wiedzę o Gminie Zapolice, wyznacza długofalowe kierunki jej rozwoju oraz wskazuje działania, których realizacja przyczyni się do rozwoju priorytetowych dla niej obszarów.

- Statut Gminnego Ośrodka Kultury i Sportu w Zapolicach[6]. Określa dokładny zakres działalności Gminnego Ośrodka Kultury i Sportu w Zapolicach.
- Dane w rozdziale "Ludzie" zostały wykorzystane z Urzędu Stanu Cywilnego w Zapolicach oraz http://www.polskawliczbach.pl/[7]. Pokazują nam dokładną statystykę liczby ludności w Gminie Zapolice z podziałem na płeć, poziom wykształcenia, średnie wynagrodzenie, bezrobocie.

W analizie dokumentów znalazły się również skanowane wycinki z gazet z ostatnich pięciu lat przedstawiające działalność kulturową Gminy Zapolice. W szukaniu w/w informacji pomogły pracownice Gminnej Biblioteki Publicznej w Zapolicach.

Zebrane dane przedstawiają artykuły o tematyce politycznej i samorządowej (wybory, dotacje, inwestycje, remonty dróg itp.) oraz wydarzenia organizowane lub współorganizowane przez Gminny Ośrodek Kultury i Sportu w Zapolicach lub Szkołę Podstawową w Zapolicach. Można w nich znaleźć również działania podejmowane przez samych mieszkańców naszej gminy lub grup społecznych i stowarzyszeń. Przykładami mogą być tutaj:

- Koło Gospodyń Wiejskich "Paprotki", które zorganizowało w Ochotniczej Straży Pożarnej w Paprotni bal karnawałowy z obowiązkowymi przebraniami. Mieszkańcy "podłapali" inicjatywę i na zabawie, jak napisano w notce - zjawiło się 130 osób.
- Prężnie rozwijające się stowarzyszenie "Strońska Czar", które uczestniczy w licznych konkursach, np. wraz ze swoim sołectwem zdobyło pierwsze miejsce w Regionalnym Turnieju Sołectw w Szadku, prezentując zwyczaj kiszenia kapusty.
- Mieszkanka Paprotni, której ogród zdobył nagrodę w konkursie organizowanym przez Oddział Terenowy Sieradzkich Parków Krajobrazowych.

W mieszkańcach naszej Gminy drzemie ogromny potencjał. Niektórzy tylko jeszcze o tym nie wiedzą. My pomożemy go obudzić!

Do analizy dokumentów zastanych stworzyliśmy folder o nazwie „Analiza dokumentów zastanych"[8], w którym można znaleźć linki do witryn internetowych

[6] QR kod 6
[7] QR kod 7
[8] QR kod 8

zawierających różne informacje na temat działań mieszkańców związanych z szeroko pojętą kulturą. Są to nie tylko oficjalne strony internetowe Urzędu Gminy, czy Powiatu Zduńskowolskiego, ale również witryny lokalnych mediów, media społecznościowe, grupy facebookowe, kanały Youtube.

QR kod 9

W folderze „Dokumenty inne”[9] znalazły się skany kronik:

- Gminy Zapolice,
- Gminnej Biblioteki Publicznej,
- Gminnego Ośrodka Kultury i Sportu w Zapolicach.

Każda z nich zawiera relacje i zdjęcia ze spotkań mniej lub bardziej oficjalnych, które zapisały się w historii Gminy Zapolice, a o których my - pracownicy GOKiS czasami nawet nie wiedzieliśmy. To nie tylko źródła danych i informacji ale także zapisy wzruszeń i emocji. Większość zdjęć pochodzi z archiwalnych lub teraźniejszych zbiorów Gminnego Ośrodka Kultury i Sportu w Zapolicach. Kilka zostało udostępnionych dzięki uprzejmości mieszkańców Gminy Zapolice. Każde zdjęcie ma swoją historię, pokazuje mieszkańców w jakich wydarzeniach i imprezach biorą udział, a także jak sami organizują swoje prywatne uroczystości.

Open Space

QR kod 10

Open Space Technology[10](Technologia Otwartej Przestrzeni) to innowacyjna i bardzo efektywna formuła organizacji spotkań i konferencji dla grup liczących od kilku do kilku tysięcy osób. Metoda ta opiera się na samoorganizacji grupy – to uczestnicy spotkania zgłaszają tematy do rozmów w mniejszych grupach dyskusyjnych (w ten sposób powstaje szczegółowy plan spotkania), a następnie sami decydują, w których dyskusjach - w ramach zaplanowanych wcześniej bloków czasowych - wezmą udział. Dzięki temu oraz określonym zasadom, metoda Open Space pogłębia poczucie odpowiedzialności za poruszane kwestie,

[9] QR kod 9
[10] QR kod 10

a przy okazji kreuje warunki dla otwartej komunikacji i współpracy.

Open Space wspiera dialog pomiędzy członkami grup, a także sprzyja pełnemu zaangażowaniu uczestników w sprawy, które rzeczywiście są dla nich w danym momencie najważniejsze. To czas przeznaczony na swobodną wymianę wiedzy, doświadczeń, refleksji i pomysłów między wszystkimi uczestnikami spotkania.Więcej informacji na temat metody Open Space i jej praktycznych zastosowań: www.fundo.org.pl.[11]

QR kod 11

Open Space w Zapolicach poprzedziło spotkanie przygotowawcze, w którym uczestniczyli dyrekcja i pracownicy Gminnego Ośrodka Kultury i Sportu w Zapolicach, przedstawiciele lokalnych władz samorządowych oraz zaproszeni do współpracy konsultanci.

[11] QR kod 11

W rezultacie spotkania przygotowawczego uczestnicy:

- podzielili się nawzajem swoimi obawami i oczekiwaniami względem spotkania Open Space,
- wspólnie wypracowali tytuł docelowego wydarzenia ("*Sąsiedzki podwieczorek z kulturą*"),
- ustalili termin i miejsce spotkania - 25 kwietnia 2018 r.
- uzgodnili listę osób, organizacji i instytucji, do których warto byłoby dotrzeć z zaproszeniem na spotkanie,
- określili główne działania do podjęcia i zadania do zrealizowania przed wydarzeniem i wyznaczyli pośród siebie osoby odpowiedzialne za poszczególne obszary.

Szczegółową dokumentację ze spotkania Open Space znajdziecie tutaj.[12]

QR kod 12

Spotkanie i rozmowa

W celu zbadania potencjału kulturowego mieszkańców Gminy Zapolice przeprowadzono kilkadziesiąt spotkań z mieszkańcami.

Pierwsze spotkanie miało charakter organizacyjny i oprócz pracowników Domu Kultury w Zapolicach uczestniczyli w nim animatorzy Narodowego Centrum Kultury. Na to spotkanie zaproszono także przedstawicieli czterech miejscowości

[12] QR kod 12

(Branicy, Belenia, Młodawina Górnego i Młodawina Dolnego), których potencjał kulturowy postanowiono zbadać bardziej szczegółowo. Spotkanie miało na celu zapoznanie z zasadami projektu, ustalenie harmonogramu działań i podział obowiązków do dalszej realizacji diagnozy.

Wiele tych spotkań miało związek z zapraszaniem mieszkańców na Sąsiedzki Podwieczorek z Kulturą – pierwszą w naszym regionie debatę o kulturze w formule OPEN Space. Spotkania te odbywały się popołudniami i polegały na odwiedzaniu mieszkańców wspomnianych wcześniej miejscowości. W badaniach uczestniczył pracownik Domu Kultury oraz wolontariusz - lokalny lider, który dobrze znał mieszkańców swojej miejscowości. Taki sposób naszej wizyty pozwolił na bezpośrednie dotarcie do dorosłych mieszkańców Gminy Zapolice i już poprzez samo zaproszenie na debatę i przedstawienie krótkiej informacji na temat naszego projektu pobudzał ich do myślenia o kulturze i udziału w niej.

Oprócz bezpośrednich spotkań diagnostycznych zorganizowano także piknik rodzinny w Branicy. Podczas pikniku odbyły się gry, zabawy, konkursy, animacje dla dzieci oraz przygotowano grill z kiełbaskami. Dla dorosłych przedstawiono prezentację z przykładowych realizacji pomysłów integrujących lokalną społeczność. Piknik oprócz samej zabawy miał za zadanie sprawdzić chęć udziału w tego typu wydarzeniach mieszkańców Gminy Zapolice oraz mapowanie ciekawych i ważnych miejsc w Branicy.

Ponadto przeprowadzono kilka wywiadów indywidualnych i focusowych z mieszkańcami Gminy Zapolice, w różnym wieku i różnym statusie społecznym.

Kartografia kultury

Korzystając z propozycji i rekomendacji zebranych w trakcie konferencji open space, zapadła decyzja o wypracowania specjalnego podejścia wiążącego refleksję o zasobach kulturowych Gminy Zapolice z myśleniem o jej terytorium. Inspirowaliśmy się w trakcie jej oporacowania refleksją o społecznie odpowiedzialnym terytorium, koncepcji miejsc-niemiejsc, modelem rozwoju lokalnego opartego o zasoby czy niektórymi koncepcjami badań etnograficznych.

Ponieważ ramy czasowe opracowania niniejszej diagnozy zostały ściśle określone harmonogramem realizacji projektu, postanowiliśmy rozpocząć pracę w ograniczonym zakresie tworząc na wstępie mapę "Kartografia kultury Zapolic".[13] Pracę nad mapą rozpoczęliśmy wyznaczając pierwsze jej warstwy tj.:

QR kod 12

- Miejsca oczywiste - np. instytucje, urzędy, szkoły, świetlice, remizy itp.
- Miejsca refleksji - np. cmentarze, kapliczki, kościoły, kaplice itp.
- Miejsca z historią - zabytki kultury materialnej i miejsca zdarzeń o historycznym znaczeniu
- Miejsca nieoczywiste - np. malownicza plaża na Widawce w Rembieszowie, pozostałości młyna wodnego, wzgórze 186 w Beleniu, Góra Topielnia, Ranczo w Strońsku i inne obiekty które mogą być inspiracją do projektów kulturalnych
- Miejsca zapomniane - miejsca, które kiedyś miały duże znaczenie dla lokalnych społeczności np. kuźnie, karczmy, itp.

Do chwili zamykania pracy nad tym opracowaniem oznaczono na mapie kilkadziesiąt obiektów, których inwentaryzacja miała wpływ na ostateczne wnioski i rekomendacje.

Prace nad mapą trwają.

[13] QR kod 12

Historia i tradycja

Historia Gminy Zapolice sięga czasów najdawniejszych. Badania archeologiczne potwierdzają obecność człowieka na naszych terenach już w czasach prehistorycznych. Ślady cmentarzysk i osad z epoki brązu oraz wczesnej epoki żelaza odkryto m.in. w Pstrokoniach i Rojkowie.

Więcej śladów działalności człowieka pochodzi z okresu wczesnego średniowiecza. Ponad 70 zarejestrowanych na terenie gminy stanowisk archeologicznych świadczy o dużej aktywności człowieka, który zostawił tu w przeszłości jakiś ślad. Rozmieszenie zarejestrowanych stanowisk archeologicznych obrazuje mapa Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Zapolice[14]

QR kod 13

Większość badań prowadzono w latach 60-tych XX w. i miały one charakter sondażowy. Dokumentacja trafiła do szuflad i na półki archiwów oraz instytutów i czekają zapewne na kontynuację i głębszą naukową refleksję.

Więcej o historii gminy Zapolice mówią źródła pisane, te pojawiają się dopiero w początkach XIV w. i są przede wszystkim dokumentami, w których pojawiają się po raz pierwszy nazwy miejscowości, które feudalni władcy nadają rodom rycerskim, a później szlacheckim.

Historia naszej gminy zaklęta jest też w kamieniu, a ściślej rzecz ujmując w cegle. Mowa o najstarszym i najcenniejszym zabytku kultury materialnej naszej gminy, czyli kościele w Strońsku. Świątynia wybudowana w początkach XIII w., ufundowana zapewne przez comesa Mściwoja z rodu Pobogów, świadczy nie tylko o znaczeniu, potędze, odwadze i wizjonerstwie możnowładcy i jego otoczenia, bo jako pierwsi w tej części Polski postanowili wznieść świątynię z cegły zachowując romański styl, ale i wyjątkowości tego miejsca, w którym ta budowla się znalazła. Strzeże jej owiany nimbem tajemniczości dwugłowy smok (amfisbaena) zastygły w piaskowcu, który przybył z północnych Włoch, a może z dalekiej i dzikiej Północy, jak chcą niektórzy. Tympanon z dwugłowym smokiem to symbol gminy i powód do dumy mieszkańców. Przez lata doceniany tylko przez historyków sztuki powoli staje się ważnym aspektem budowania lokalnej tożsamości,

[14] QR kod 13

do czego przyczynia się także GOKiS Zapolice organizując w Strońsku mini-festiwal średniowieczny i wzmacniając w ten sposób wiedzę i przywiązanie do lokalnych symboli i wartości.

W okresie średniowiecza rolę religijnego a zarazem politycznego centrum gminy niewątpliwie stanowiło Strońsko. To również okres, rozwija osadnictwo, kształtują się lokalne majątki i elity. Procesy te można odtwarzać studiując akta kancelarii szadkowskich, sieradzkich i piotrkowskich. Miejscowe elity, wydają biskupów, kanclerzy, wojewodów. Podobnie jak w innych częściach kraju rozwija się gospodarka oparta na pańszczyźnie, chociaż nie powstają tu wielkie magnackie latyfundia. Przez teren naszej gminy przetaczają się wojenne, XVII-wieczne zawieruchy, nie oszczędzają go Szwedzi (zachowała się opowieść o pewnym dowódcy oddziałów szwedzkich, który stacjonował w pobliskim Chojnem i dla zabawy kazał strzelać z armat do budynku kościoła w Strońsku).

W XVII/XVIII w. Strońsko było ważnym punktem na religijnej mapie regionu. Miejscowa świątynia była celem pielgrzymek. Pątnicy przybywali po wstawiennictwo św. Urszuli, znaczyli swą obecność inskrypcjami na cegłach strońskiego kościoła. Zachowała się też legenda o cudownych właściwościach źródełka, które wybijało u stóp świątyni.

W okresie zaborów władze pruskie na terenie Strońska, chciały wybudować twierdzę. Kto wie, może gdyby nie Napoleon, który w początkach XIX w. przewrócił do góry nogami polityczną mapę Europy, dziś nad Strońskiem i Beleniem górowałaby twierdza na miarę tej ze śląskiego Kłodzka.

W okresie zaborów naszych terenów nie omijają sprawy ważne dla całego narodu. Represje zaborców oraz walka o język, kulturę i tradycje. Nie jest to tylko domena elit, czyli miejscowej szlachty, ale również chłopów. Przykładem udział wielu z nich w zrywach niepodległościowych. Szczególnie w Powstaniu Styczniowym. Jeden z oddziałów powstańczych organizował właściciel Zapolic i Strońska Emanuel Myszkowski, werbował miejscowych chłopów.

Mimo skąpego zasobu źródeł pisanych historie naszych mieszkańców znane są z przekazów ustnych zachowanych w Zapolicach, Strońsku, Beleniu.

Wydaje się, że nie wojny, powstania i polityczne burze nie wywarły jednak największego wpływu na kształtowanie się lokalnej tradycji i charakteru gminy i, mimo wszystko, pewnej jej wyjątkowości. Wpływ na ten stan rzeczy miała największa bezkrwawa rewolucja społeczna z 1864 roku.

Upadek Powstania Styczniowego, a przede wszystkim ukaz cara Aleksnadra II doprowadził do ogromnych zmian demograficznych, gospodarczych i kulturowych na terenie gminy Zapolice. Zniesienie pańszczyzny i odzyskanie przez chłopów wolności osobistej wywołuje, może nie od razu, niezwykły i fascynujący ferment wśród tej warstwy społecznej oraz doprowadza do dużych migracji. Wpływ na to miała również sytuacja gospodarcza, w jakiej znalazły się miejscowe majątki ziemskie. Wystarczy prześledzić ogłoszenia ziemskich towarzystw kredytowych, żeby zobaczyć, że sytuacja miejscowego ziemiaństwa nie była najlepsza. W efekcie w wielu przypadkach majątki były parcelowane i sprzedawane, a przełom XIX i XX wieku to okres swoistych wędrówek ludów na terenie naszej gminy i zmian demograficznych. To wtedy powstają całe osiedla, napływają nowi mieszkańcy z dalszych i bliższych okolic. Tu szukają szczęścia, przynoszą ze sobą nie tylko majątek ruchomy, ale i język, zwyczaje, potrawy. Praktycznie wszystkie miejscowości i siła mające w nazwie słowo „Kolonia" stworzyli w tym czasie przybysze z zewnątrz. Dziś mało kto wie, że np. Beleń-Kolonia to miejscowość stworzona przez przybywających tu chłopów z parafii Borki koło Kalisza. Podobnie było z Branicą, Jelenem i wieloma innymi miejscowościami.

Dodać trzeba do tego bliskość dynamicznie rozwijającej się i wielonarodowej Zduńskiej Woli, żeby stwierdzić, że trudno doszukiwać się tutaj wspólnych korzeni i monogamicznej tradycji mieszkańców.

Sytuacja, o której wspomniano wyżej, czyli powstanie wielokulturowego tygla, prowadziło zapewne do tarć społecznych, niewykluczone, że konfliktów – świadczyć mogą o tym, zachowane w tradycji ustnej opowieści o bójkach na wiejskich zabawach pomiędzy mieszkańcami poszczególnych miejscowości. Legendą okrywały się regularne bitwy na „sztachety i orczyki" w czasie odpustów w Strońsku. Te zatargi żywe były jeszcze w czasach całkiem nam współczesnych. Mimo tego społeczność budowała „od nowa" swoją tradycję i tożsamość.

Okres 20-lecia międzywojennego to również na terenie gminy Zapolice czas organicznej pracy, którą kierują lokalni liderzy. To wtedy rodzi się szkolnictwo w Rembieszowie, Zapolicach, Strońsku, powstają agencje pocztowe, oddziały kas zapomogowych, spółdzielnie, organizacje młodzieżowe. W Strońsku przy parafii działa

teatr, chór i wypożyczalnia prasy oraz książek. Symbolem odrodzenia i wspólnego działania jest pomnik postawiony w Strońsku staraniem wszystkich mieszkańców.

Dzieło to przerywa wybuch II Wojny Światowej, który bardzo mocno doświadcza teren gminy Zapolice. To właśnie tu, na linii Warty i Widawki przebiega główna linia obrony Armii Łódź, która stacza w Strońsku, Beleniu i Zapolicach swoją największą bitwę. Działania wojenne pozostawiają po sobie zgliszcza, po dworach w Strońsku, Zapolicach zostają tylko gruzy, mieszkańcy muszą uciekać. Wracają, tylko po to, aby znowu opuścić to co udało się odbudować. Niemcy w 1942 roku tworzą tu poligon i wysiedlają ludność, która rozprasza się po Generalnej Guberni albo wywieziona jest w głąb Rzeszy. Tu gdzie nie ma poligonu sprowadzeni są niemieccy osadnicy z terenów dzisiejszej Litwy i Besarabii.

Tuż po zakończeniu wojny nadchodzi kolejny okres wielkich zmian demograficznych na terenie gminy. Wiele rodzin szuka szczęścia na „Ziemiach Odzyskanych". Z takich miejscowości jak Paprotnia, Holendry znika społeczność niemiecka, która mieszkała tu jeszcze przed wojną, jej miejsce zajmują nowi przybysze, którzy przywożą tu swoje zwyczaje, język i kuchnię.

Tożsamość

Mamy problem z tożsamością lokalną. Wpływ na to ma wiele procesów i wydarzeń, które opisano w rozdziale poświęconym historii i tradycji. Dzieje naszych miejscowości wplecione w procesy historyczne naszego kraju miały ogromny wpływ na tożsamość lokalną i dzisiejsze problemy z jej zdefiniowaniem. Ciężko scharakteryzować kulturowe cechy wspólne dla mieszkańców całej gminy. Wydaje się, że najbardziej wyróżnia nas wspólne terytorium, chociaż tu również można pokusić się o różnice i pewnego rodzaju podziały. Te najbardziej zauważalne to podział na wschodnią część gminy i zachodnią. Ta druga położna na granicy parku krajobrazowego, gdzie ogromny wpływ na rozwój lokalnych społeczności miało i ma bliskość dwóch ważnych rzek Warty i Widawki.

W przypadku gminy Zapolice nie można mówić o charakterystycznym stroju ludowym, ludycznych zwyczajach i tradycjach czy nawet gwarze. Na ten stan rzeczy największy wpływ miała historia mieszkańców, naszych rodów, a przede wszystkim to co było następstwem największej, bezkrwawej rewolucji społecznej w XIX w., czyli uwłaszczenia chłopów. Do początków XX w. teren gminy to arena istnej wędrówki ludów.

Parcelacja i podziały majątków ziemskich spowodowały napływ ludności z wielu regionów Polski, m.in. Wielkopolski. Kwerenda źródeł genealogicznych daje odpowiedzi na pytania skąd przybyli nasi przodkowie. Przykładem może być np. miejscowość Beleń-Kolonia, którą założyli osadnicy z parafii Borków Stary – dziś przedmieścia Kalisza. To oni wraz z majątkiem przywozili swe zwyczaje, stroje, kuchnię. Drugim wstrząsem społecznym była II Wojna Światowa i zmiany demograficzne, które za sobą pociągnęła.

To wszystko sprawia, że dopiero teraz musimy budować swoją tożsamość lokalną i dumę. W czasie „Sąsiedzkiego Podwieczorka z Kulturą" jeden ze stolików tematycznych poświęcony był „dumie gminy Zapolice". Próbowaliśmy zdefiniować z czego mieszkańcy są dumni. Najczęściej wskazywano na piękny krajobraz, przyrodę, bogatą ale nie do końca znaną historię. Co ciekawe, pojawiały się często współczesne nazwiska osób, którym udało się i są znane przynajmniej na ogólnopolskiej arenie. Wymieniano śpiewaka operowego Michała Barańskiego, znanego aktora młodego pokolenia Andrzeja Kłaka, Błażeja Glapę, absolwenta „łódzkiej filmówki", którego filmy animowane dostrzegli krytycy.

Najbardziej dumni jesteśmy z naszej historii i wydarzeń, które ja przypominają. Na pytanie *„z czego jesteś najbardziej dumny?"* podczas focusów, oraz wywiadów indywidualnych zawsze padała odpowiedź *„Z inscenizacji w Beleniu"*. To impreza rekonstrukcyjna znana w całej Polsce. Co roku obserwuje ją kilka tysięcy widzów. Jest rozpoznawalna w kraju i mieszkańcy są tego bardzo dumni. Podobną rolę odgrywa mini-festiwal historyczny „W Grodzie Mściwoja – Strońsko na osi czasu" odwołujący się do początków Strońska oraz regionu. Dzięki takim wydarzeniom rośnie świadomość historyczna, która przejawia się na rozpoznawalności miejscowych symboli, jak chociażby herbu gminy, który odnosi się do średniowiecznego tympanonu z kościoła w Strońsku. Chcemy być dumni i chcemy mieć powody do tej dumy.

Przestrzeń

QR kod 14

Gmina Zapolice[15] to gmina wiejska położona niemalże w centrum Województwa Łódzkiego. Jest to Gmina typowo rolnicza z bardzo żyznymi glebami jednak nie oddaje to dokładnie jej charakteru. Dominują tu w większości zabudowania jednorodzinne oraz prócz kilku wyjątków małe gospodarstwa rolne. W większości są to gospodarstwa wielokierunkowe, prowadzące zarówno produkcję roślinną jak i zwierzęcą. W granicach gminy Zapolice znajduje się ponad 1300 budynków mieszkalnych. W większości wsi wchodzących w skład gminy Zapolice przeważa zabudowa stosunkowo nowa, wybudowana po II Wojnie Światowej. Odsetek tych wybudowanych przed 1939 r. jest niewielki. Powodem były ogromne zniszczenia spowodowane działaniami wojennymi, które miały miejsce na naszym terenie (wrzesień 1939 r. i front, który przechodził na terenie naszej gminy - Bitwa o Rzekę Wartę[16], stworzenie poligonu niemieckiego w latach 1942-1945 i zniszczenie substancji mieszkalnej)

QR kod 15

Ważnym elementem zabudowań gminy są budynki pożytku publicznego, w większości stanowią je świetlice wiejskie oraz budynki Ochotniczej Straży Pożarnej, w niewielu miejscowościach zachowały się budynki po dawnych szkołach. Nie wszystkie miejscowości posiadają też sklepy. W większości są to małe sklepy wielobranżowe.

W ostatnich latach zanotowano na terenie gminy intensywny rozwój budownictwa letniskowego. Głównymi rejonami koncentracji działek letniskowych są wsie Pstrokonie oraz Jeziorko.

Większość miejscowości na terenie gminy to wsie typu ulicówka i rzędówka o skoncentrowanej zabudowie. W ostatnich latach zauważalny jest intensywny rozwój osadnictwa. Spowodowane to jest atrakcyjnością gminy. Nowa zabudowa z małymi wyjątkami jest rozproszona. Powodem tego stanu rzeczy jest brak planów zagospodarowania przestrzennego oraz polityka podziałów i sprzedaży działek rolnych pod zabudowę. Wyjątek stanowią tu takie miejscowości jak Strońsko, Holendy, Paprotnia, Młodawin Dolny i Górny, Swędzieniejewice. W pierwszej z nich osadnictwo rozwija się ze względu na bardzo atrakcyjne krajobrazowo tereny, w pozostałych atutem jest bliskość Zduńskiej Woli oraz bardzo dobre połączenie komunikacyjne z Łodzią (droga ekspresowa S8).

---

[15] QR kod 14
[16] QR kod 15

Stolica gminy, czyli Zapolice różni się charakterem zabudowy od pozostałych miejscowości. Niewątpliwie wpływ na to ma fakt, że mieści się tu administracyjne centrum, skupione tu są urzędy, instytucje oraz budynki usługowe i sklepy. W Zapolicach dominuje zabudowa zwarta, wręcz małomiasteczkowa, chociaż bez wyraźnego centrum. Jest to miejscowość najgęściej zaludniona. Dominuje zabudowa jednorodzinna, chociaż jest małe osiedle bloków mieszkalnych. Wyraźnie można też w okolicach ul. Spacerowej i Dojazdowej wyróżnić obszar przemysłowo-usługowy. Są to tereny, gdzie do lat 90-tych XX w. funkcjonował największy zakład produkcyjny "Metrol". Dziś w tym miejscu funkcjonują niewielkie zakłady.

W Zapolicach znajduje się duża Szkoła Podstawowa, Gminna Bibliotek Publiczna oraz Gminny Ośrodek Kultury i Sportu i ośrodek zdrowia. Przy głównej ulicy znajdują się dwa duże sklepy samoobsługowe i duża sala bankietowa.

QR kod 16

Blisko jedna trzecia powierzchni Gminy Zapolice to Park Krajobrazowy Międzyrzecza Warty i Widawki[17]. Wśród pięknych krajobrazów wiją się malowniczo trzy rzeki. Warta, Widawka i niewielka lecz kapryśna Widełka. Ciekawe położenie terenu szczególnie w miejscowościach Beleń i Strońsko ściąga do siebie wielu podróżnych. To tam też znajdują się jedne z największych zabytków Gminy Zapolice. W dolinie tych miejscowości rozciąga się pas schronów wojennych z czasów II Wojny Światowej. Tam też rozegrała się Bitwa o Wartę w 1939r. Na skarpie doliny Warty w Strońsku znajduje się trzynastowieczny kościół romański pw. Św. Urszuli i Jedenastu Tysięcy Dziewic[18]. Podróżując po naszej Gminie napotkamy również inne zabytki: murowany dwór w miejscowości Kalinowa z początku XIX wieku, pałac w Pstrokoniach z tego samego okresu czy kaplicę dworską w Rembieszowie.

QR kod 17

[17] QR kod 16
[18] QR kod 17

Ludzie

Czy nasza gmina będzie tętnić życiem, czy będzie się wyludniać?

Na te nurtujące Nas pytania chcielibyśmy uzyskać odpowiedź.

Obecnie w gminie Zapolice zamieszkują 5093 osoby. Biorąc pod uwagę wszystkie sołectwa gminy, można zaobserwować, że są wśród nich miejscowości o bardzo małej liczbie mieszkańców - liczące kilkadziesiąt osób (Rembieszów, Jeziorko,Marcelów), jak i jednostki o znacznie większym zaludnieniu (Paprotnia, Kalinowa, Rembieszów, Pstrokonie). Najbardziej zaludniona jest wieś Zapolice (około 850 osób). W gminie przeważa liczba mężczyzn nad liczbą kobiet. Współczynnik feminizacji wynosi 96,64. Jest on najniższy w powiecie zduńskowolskim. Największy niedobór kobiet występuje w miejscowościach Woźniki, Świerzyny, Rojków, Beleń (współczynnik feminizacji nie przekracza 82). Natomiast w miejscowościach Ptaszkowice, Zapolice i Rembieszów współczynnik jest największy i wynosi ponad 103.

W porównaniu do danych statystycznych GUS z 2011 roku sytuacja w gminie jest stabilna i nie uległa znaczącym zmianom. Przez sześć lat przybyło w Naszej gminie 232 mieszkańców, czyli populacja zwiększyła się o 4,8 %. Jeśli chodzi o wiek produkcyjny i wiek mobilny (czyli wiek osoby zdolnej do zmiany miejsca pracy, zmiany stanowiska) to kształtuje się on na poziomie 64% . Porównując te dane do gminy Zduńska Wola, możemy zaobserwować pewne podobieństwa. Wiek produkcyjny jest na tym samym poziomie 64%, natomiast wiek mobilny (od 18 do 44 lat) jest o 4% jest większy wśród mieszkańców gminy Zapolice. Dane pokazują pewien pozytywny trend, że z roku na rok przybywa w gminie mieszkańców.

STATYSTYKA LUDNOŚCI GMINA ZAPOLICE

na dzień 2017-12-31 (ilościowa z podziałem na płeć)

STALI MIESZKAŃCY 5093

KOBIETY 2503

MĘŻCZYŹNI 2590

lp.	Nazwa miejscowości	Kobiety	Mężczyźni
1.	BELEŃ	47	65
2.	BELEŃ-KOLONIA	74	73

3.	BRANICA	78	74
4.	BRANICA-KOLONIA	8	9
5.	HOLENDRY	127	126
6.	JELNO	53	54
7.	JEZIORKO	18	25
8.	KALINOWA	121	127
9.	MARCELÓW	45	48
10.	MARŻYNEK	108	124
11.	MŁODAWIN DOLNY	39	38
12.	MŁODAWIN GÓRNY	78	74
13.	PAPROTNIA	218	227
14.	PSTROKONIE	242	255
15.	PTASZKOWICE	112	102
16.	REMBIESZÓW	176	164
17.	ROJKÓW	41	53
18.	STROŃSKO	125	137
19.	SWĘDZIENIEJEWICE	154	165
20.	ŚWIERZYNY	60	79
21.	WOŹNIKI	65	80
22.	WYGIEŁZÓW	78	71
23.	ZAPOLICE	436	420

Źródło: USC w Zapolicach

Średni wiek mieszkańców wynosi 39,7 lat i jest mniejszy od średniego wieku mieszkańców województwa łódzkiego oraz nieznacznie mniejszy od średniego wieku mieszkańców całej Polski.

Mieszkańcy gminy Zapolice zawarli w 2016 roku 29 małżeństw, co odpowiada 5,7 małżeństwom na 1000 mieszkańców. Jest to znacznie więcej od wartości dla województwa

łódzkiego oraz znacznie więcej od wartości dla Polski. W tym samym okresie odnotowano 1,5 rozwodów przypadających na 1000 mieszkańców.

28,6% mieszkańców gminy Zapolice jest stanu wolnego, 55,6% żyje w małżeństwie, 5,7% mieszkańców jest po rozwodzie, a 9,5% to wdowy/wdowcy.

W 2016 roku zarejestrowano 94 zameldowań w ruchu wewnętrznym oraz 54 wymeldowań, w wyniku czego saldo migracji wewnętrznych wynosi dla gminy Zapolice 40. W tym samym roku 0 osób zameldowało się z zagranicy oraz zarejestrowano 0 wymeldowań za granicę - daje to saldo migracji zagranicznych wynoszące 0.

64,3% mieszkańców gminy Zapolice jest w wieku produkcyjnym, 18,3% w wieku przedprodukcyjnym, a 17,5% mieszkańców jest w wieku poprodukcyjnym.

W gminie Zapolice na 1000 mieszkańców pracuje 69 osób . 52,0% wszystkich pracujących ogółem stanowią kobiety, a 48,0% mężczyźni.

Bezrobocie rejestrowane w gminie Zapolice wynosiło w 2016 roku 9,2% (10,6% wśród kobiet i 8,2% wśród mężczyzn).

QR kod 18

Więcej: http://www.polskawliczbach.pl/gmina_Zapolice#ixzz5FkPFKdcs[19]

POZIOM WYKSZTAŁCENIA W GMINIE ZAPOLICE

Lp.	Wykształcenie	Kobiety	Mężczyźni
1.	Podstawowe nieukończone	1,8 %	1,0 %
2.	Podstawowe ukończone	22,8 %	21,1 %
3.	Gimnazjalne	4,6 %	6,3 %
4.	Zasadnicze zawodowe	16,9 %	26,6 %
5.	Średnie zawodowe	15,4 %	20,7 %
6.	Średnie ogólnokształcące	17,9 5	11,1 %
7.	Policealne	37,7 %	34,0 %
8.	Wyższe	16,7 %	10,9 %

Źródło: GUS, 31.XII.2011

[19] QR kod 18

EDUKACYJNE GRUPY WIEKU W GMINIE ZAPOLICE

POPULACJA WIEKU

3-6 lat - 15,3%

7-12 lat - 27,1%

13 -15 lat - 12,1%

16-18 lat - 16,6%

19-24 lat - 28,9%

(Źródło: GUS, 31.XII.2016)

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w gminie Zapolice wynosi 3 271,45 PLN, co odpowiada 76.20% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w Polsce.

Wśród aktywnych zawodowo mieszkańców gminy Zapolice 678 osób wyjeżdża do pracy do innych gmin, a 91 pracujących przyjeżdża do pracy spoza gminy - tak więc saldo przyjazdów i wyjazdów do pracy wynosi 587.

17,2% aktywnych zawodowo mieszkańców gminy Zapolice pracuje w sektorze rolniczym (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo), 43,3% w przemyśle i budownictwie, a 14,9% w sektorze usługowym (handel, naprawa pojazdów, transport, zakwaterowanie

i gastronomia, informacja i komunikacja) oraz 1,9% pracuje w sektorze finansowym (działalność finansowa i ubezpieczeniowa, obsługa rynku nieruchomości) W 2016 roku w gminie Zapolice oddano do użytku 33 mieszkań. Na każdych 1000 mieszkańców oddano więc do użytku 6,47 nowych lokali. Jest to wartość znacznie mniejsza od wartości dla województwa łódzkiego oraz znacznie mniejsza od średniej dla całej Polski 100,0% mieszkań zostało przeznaczonych na cele indywidualne. Wśród mieszkań o przeznaczeniu indywidualnym 100,0% zostało przeznaczonych na użytek własny, a 0,0% na sprzedaż lub wynajem.

Przeciętna powierzchnia użytkowa nieruchomości oddanej do użytkowania

w 2016 roku w gminie Zapolice to 132,80 m2 i jest znacznie większa od przeciętnej powierzchni użytkowej dla województwa łódzkiego oraz znacznie większa od przeciętnej powierzchni nieruchomości w całej Polsce.

(Źródło: GUS, 31.XII.2017)

Społecznościowe i prywatne praktyki kulturowe Zapolic

My artyści

Badając społecznościowe i kulturowe praktyki mieszkańców gminy Zapolice zwracaliśmy szczególną uwagę na działania związane z różnego rodzaju twórczością. Wśród naszych rozmówców (wywiady indywidualne i focusowe) wątek aktywności związanej z tworzeniem pojawiał się bardzo często, chociaż w różny sposób dotyczył poszczególnych grup wiekowych i społecznych. Mieszkańcy mają też różne podejście do definicji „artyzmu", „sztuki", „twórczości".

„Słowo artysta jest górnolotne w naszych warunkach gminnych, ale być artystą-rzemieślnikiem to już można na ten temat coś powiedzieć". Wśród osób badanych znalazło się wiele osób posiadających i realizujących wiele pasji związanych z twórczością. To m.in. modelarstwo – budowa okrętów, odtwarzanie starych narzędzi używanych kiedyś w gospodarstwach: *„byłem wychowany przy kuźni, którą prowadził mój ojciec, dziś czas wolny spędzam robiąc, stare narzędzia, koła, wozy konne i ich miniatury. To taka rekonstrukcja tego co było dawniej"*. Takie pasje to domena osób starszych. Wśród kobiet dominuje, szydełkowanie, wyszywanie. Młodsze kobiety (szczególnie młode mamy) tworzą coś pomagając przygotować jakieś prace swoim dzieciom: *„często dzieciom pomagamy, jak jest jakaś praca do szkoły, takie rękodzieło, wycinamy takie różne wzorki"*. Młode mamy i osoby w wieku produkcyjnym brak aktywności artystycznej tłumaczą brakiem wolnego czasu.

Zmienia się również podejście do wykonywania prac związanych zagospodarowaniem podwórka, czy swojego najbliższego otoczenia. Badane osoby twierdzą, że dziś urządzenia, elementy zagospodarowania podwórka, takie jak płoty, bramy, ozdoby ogrodowe raczej wolimy kupić w budowlanych markecie, niż wykonać je sami. Chociaż twierdzenie, że wszyscy tak robią byłoby mylne: *„Jest zauważalna taka tendencja, żeby zrobić coś ze smakiem i wyjątkowego, co wyróżnia. Jest np. w Rembieszowie jeden pan, który wykonał sam piękne donice ogrodowe. Myślę, że ludzi, którzy potrafią zrobić coś samemu wokół swoich domów jest coraz więcej,bo uciekają od sklepowej sztampy"*.

Na terenie gminy Zapolice mieszkańcy po okresie, kiedy praktycznie zamarł amatorski ruch artystyczny wracają do tego rodzaju aktywności. Kilka lat temu w Strońsku

z inicjatywy samych mieszkańców powołano do życia zespół śpiewaczy „Strońska Czar". Wynikało to z naturalnej potrzeby wspólnego śpiewania przy różnych okazjach. Dziś zespół działa przy GOKiS Zapolice i ma regularne próby, uczestniczy w przeglądach i festiwalach.

Jednak na co dzień zagubiliśmy artystyczny instynkt. Nawet podczas świątecznej kolacji zanika zwyczaj wspólnego śpiewania kolęd. Wyręczają nas radio, telewizja i youtube.

„Bywam na imieninach, ale mniej bywa teraz takich sytuacji śpiewanych". *„No, w niektórych sytuacjach śpiewamy, ale muszą być odpowiednie warunki* (śmiech)". *„Przy wigilii to śpiewają dzieci kolędy, których nauczą się w szkole, robią nawet taki koncert"*.

Artystyczne i twórcze praktyki młodych mieszkańców gminy zdecydowanie różnią się od tych, które preferują dorośli. Dzieci najczęściej realizują je w szkole albo na zajęciach w domu kultury. Przeważają te związane z plastyką. To malowanie i tworzenie ozdób. Ciekawe są powody dla których rozwijają te pasje: *„Przecież trzeba wiedzieć jak ładnie pomalować paznokcie albo zrobić na nich wzór"*. Taki argument podczas focusa z najmłodszymi może nieco zaskakiwać. Dzieci również kolekcjonują i ten temat przewijał się często. *„Brakuje nam tu sklepu z zabawkami, bo jesteśmy kolekcjonerami"*.

Praktyki młodzieży z gminy Zapolice wkraczającej w dorosłość nie odbiegają zbytnio od tego czym pasjonują się ich rówieśnicy w Polsce i na świecie. To zdecydowanie obywatele „globalnej wioski", dla których internet i twórczość w wirtualnym świecie nie ma tajemnic. *„Lubię sobie pobrać zdjęcia z internetu i zedytować je w jakimś programie"*. Pojawia się również twórczość blogerska i zamieszczanie filmików nagrywanych telefonem w mediach społecznościowych. Jednak przez samą młodzież taka twórczość nie jest postrzegana jako działanie artystyczne.

Bywałe Zapolice

Podczas spotkań z mieszkańcami, wywiadów indywidualnych, focusowych, spotkania open space podejmowaliśmy również temat mobilności mieszkańców w kontekście aspektów poznawczych, stykania się z inną rzeczywistością kulturową oraz przestrzenną. Pytaliśmy również o wyjazdy na wydarzenia kulturalne, koncerty, spektakle, seanse filmowe. Prowadzone przez nas badania nie dają jednoznacznej odpowiedzi na pytanie czy *„Zapolice to „bywała gmina””*, jednak pokazują pewne tendencje, trendy oraz różne, żeby nie powiedzieć różnorodne, podejścia i motywy wyjazdów poza miejsce zamieszkania.

Mieszkańcy gminy Zapolice coraz częściej podróżują. Zwiększa się też zasięg tych podróży. Spowodowane jest to ogólną sytuacją, z którą mamy do czynienia w kraju, czyli emigracją zarobkową. Jednak nie pytaliśmy tych, którzy wyjechali z gminy, kraju, a tych którzy tu zostali. Nie ma miejscowości, ba, może nawet rodziny na terenie gminy, która nie miałaby kogoś bliskiego zagranicą. Holandia, Anglia, Niemcy, Belgia, Szwecja, Norwegia to już nie tylko nieokreślone miejsca na mapie, które jak przez mgłę pamiętamy z lekcji geografii, ale miejsca, w których wielu z nich było, chociażby po to, żeby odwiedzić syna, brata, czy żonę/męża.

Jesteśmy coraz bardziej mobilni, chociaż jak wspomniano wyżej powody tej mobilności są różne.

Dzieci w większości jeżdżą na wycieczki szkolne organizowane przez szkołę. Znają świat bardzo dobrze, niektóre od urodzenia. Wyjeżdżają również z rodzicami na wakacje, albo na obozy i kolonie. Podczas wyjazdów najciekawsze dla najmłodszych są *„sklepiki z pamiątkami, zabawkami i gadżetami”*. Często ze szkołą lub rodzicami wyjeżdżają do kina, rzadziej do teatru. Kino zresztą pojawia się często w odpowiedziach dotyczących wyjazdów kulturalnych. Ta sytuacja zmieniła się w ciągu kilku ostatnich lat. Powodem jest uruchomienie stałego kina w pobliskiej Zduńskiej Woli. Dostępność tej formy uczestnictwa w kulturze jest zdecydowanie łatwiejsza niż kilka lat temu, kiedy wyjazd do kina wiązał się z wyprawą do Łodzi. Z wyjazdów do kina korzysta również młodzież. Tu kino wysuwa się na plan pierwszy. Z rozmów z tą grupą wiekową wynika, że interesują się filmem, śledzą trendy, znają tytuły wartościowe, są w wielu przypadkach świadomymi odbiorcami.

Sytuacja jednak zmienia się w innych badanych grupach. Np. z wywiadu fokusowego przeprowadzonego w Beleniu wynika, że wyjazdy do kina nie są popularne: *„kiedyś nawet*

chciałyśmy zorganizować wyjazd do kina, ale nie było chętnych". Najczęściej wymienianym powodem braku zainteresowania jest brak pieniędzy i czasu.

Tak również jest z wyjazdami związanymi chociażby z wypoczynkiem. Mieszkańcy gminy wyjeżdżają na wakacje, nawet zagraniczne, jednak dotyczy to osób lepiej sytuowanych i tych, które nie są związane np. z prowadzeniem gospodarstwa. Seniorzy coraz częściej wyjeżdżają do sanatoriów. Nie wszyscy chcą też korzystać z możliwości wyjazdów i wcale barierą nie jest tu brak pieniędzy: *„Jesteśmy jeszcze w tym względzie do tyłu. Może to kwestia jakichś obowiązków, ale każdy je ma. Sprawą podstawową jest chyba brak odwagi. Starsze pokolenie znało tylko drogę do Częstochowy i Lichenia i stąd to wszystko"*.

Podobnie jest z wyjazdami, które mają zdecydowanie kulturalny cel. Wyjeżdżamy ale raczej na koncerty odbywające się w regionie, darmowe, organizowane przy okazji świąt miast, czy pikników. Pytanie o wyjazd do klubu, teatru, opery czasami wzbudza uśmiechy: *„do filharmonii to nie wiem, czy ktoś by stąd pojechał"*. Jednak od każdej „reguły" są wyjątki i takich wyjątków na terenie gminy jest wiele. *„Często do teatru w Łodzi, czy Warszawie zapraszają mnie córki. Nawet na urodziny organizują mi wycieczkę na wydarzenie. Nie szukam wymówek i chętnie jeżdżę. Sprawy kultury, dzielenia się wrażeniami z takich wyjazdów nie są jednak tematem sąsiedzkich pogawędek"*.

Wyjazdy na koncerty, niekoniecznie festynowe disco polo, jednak się zdarzają. Wśród naszych rozmówców, szczególnie młodszych są bywalcy Open'er Festival, Przystanku Woodstock, czy Kolorów Polski.

Świętujemy

Mieszkańcy gminy Zapolice lubią świętować. Święta i ich celebrowanie odgrywają dużą rolę w życiu młodych, jak i starszych, niezależnie od statusu społecznego, płci i miejsca zamieszkania. Zdecydowanie pierwsze miejsce w panteonie świąt tych oficjalnych i mniej zajmują święta religijne - Boże Narodzenie i Wielkanoc. Na pytanie o świętowanie jest to pierwsza odpowiedź i pierwsze skojarzenie. Świętujemy w gronie rodziny i na miejscu. *„Zdarzył mi się kiedyś taki rodzinny wyjazd na święta. Wyjechaliśmy żeby niby odpocząć. Ale od czego? Od rodziny? Ten wyjazd okazał się takim trochę niewypałem. Teraz święta spędzamy w domu"* . Tak jak większość z badanych przez nas mieszkańców.

Ważną rolę odgrywają również lokalne święta religijne, najczęściej odpusty. Nie mają może tak wielkiego znaczenia jak dawniej bo często przypadają w dzień roboczy, jednak mieszkańcy starają się w większości aby przebiegały w świątecznej atmosferze.

Mniejsze znaczenie odgrywają święta państwowe. Mimo, iż większość je zna i deklaruje przywiązanie do narodowych tradycji, to już z aktywnym udziałem w uroczystościach, czy wydarzeniach podczas Święta Konstytucji i Święta Niepodległości nie jest najlepiej: *„3 maja idę do kościoła, pod pomnik już nie”*, *„Jak ma się już ileś tam lat, to się jest wygodnym. Nie znaczy, że to mnie nie interesuje, ale jest telewizja. Jak są jakieś spotkania to ja z tego korzystam”*. Mieszkańcy coraz częściej okazują też swoje przywiązanie do świąt narodowych poprzez wywieszanie flag na domach. *„To widać, ludzie wywieszają flagi, jest tak odświętnie.”*. Wiele osób deklaruje udział w świętach strażackich. Pikniki strażackie, jubileusze skupiają wiele osób, najczęściej związanych z OSP.

Od ponad 10 lat okazją do świętowania jest organizowana w Beleniu na początku września inscenizacja historyczna. Dziś to jedno z największych i najbardziej rozpoznawalnych wydarzeń rekonstrukcyjnych w Polsce, które ściąga tysiące widzów. *„To wielkie święto, do mnie przyjeżdża rodzina, znajomi. Oglądamy inscenizację, a potem jak się już spotkamy to jest okazja do świętowania”*. *„To największy taki odpust w całej okolicy”*.

I chociaż organizatorom przyświecają głównie przesłanki patriotyczne i historyczne, upamiętnienie wydarzeń, które rozegrały się tu w pierwszych dniach II Wojny Światowej są dla mieszkańców okazją do świętowania i często słychać nawet głosy, że po inscenizacji powinien być piknik z atrakcjami albo zabawa taneczna.

Każda okazja nadaje się na świętowanie. Nie odbiegamy od normy. Imieniny, chociaż rzadziej niż dawniej, częściej urodziny, jubileusze, wieczory kawalerskie, panieńskie i komunia dziecka. Dziś każda taka okazja jest okazją do świętowania i to czasami hucznego. Roczek dziecka, komunia, osiemnastka, złote gody, czterdziestka, siedemdziesiątka, to pretekst do zorganizowania imprezy dla rodziny i przyjaciół. Coraz częściej takie świętowanie odbywa się poza domem w wynajętym lokalu, remizie czy świetlicy: *„Kiedyś spotykało się w domu na imieninach. Dzisiaj, każdy robi już takie uroczystości w lokalu”*.

Mieszkańcy lubią też dożynki, szczególnie dla starszej części społeczności, to lokalne święto ma bardzo duże znaczenie. Mniej wagi przywiązujemy do święta gminy, jednak rozmówcy zauważają, że nie wszystkim podoba się przeniesienie terminu Dni Gminy Zapolice z września na czerwiec.

Czasami okazje do świętowania są nietypowe: *„Czasami, jeśli wychodzi jakaś fajna gra komputerowa, na którą bardzo długo czekam to spotykamy się z kolegami i świętujemy”*. Często świętowanie, i to domena młodszej części społeczeństwa,

przenosi się do świata wirtualnego: *„Życzenia znajomym na urodziny składam najczęściej na facebooku. Można też dołączyć wirtualny prezent, lubię też takie dostawać. To miłe jest."*

Okazją do wspólnego świętowania jest też mecz reprezentacji, czy finał Ligi Mistrzów. W tym czasie, świętują przede wszystkim kibice. Najmłodsi wymieniają również Dzień Dziecka, który świętowany jest często w McDonalds, czy rożnego rodzaju figlorajach o salach zabaw.

Zapolicki homo ludens

Mieszkańcy gminy Zapolice lubią się bawić. Chociaż stwierdzenie, że mieszkaniec Zapolic, Młodawina Dolnego, Belenia czy Branicy to „człowiek bawiący się" jest zbyt daleko idące. Dziś do zabawy podchodzimy nieco inaczej niż nasi przodkowie. Można powiedzieć, bardziej powściągliwie. Wpływ na to ma niewątpliwie zmiana zachowań społecznych, rozluźnienie więzi społecznych, wpływ telewizji i internetu – rozrywce i zabawie wolimy oddawać się „pośrednio" siedząc przed ekranem telewizora lub swojego komputera i smartfona. Jednocześnie nie wyobrażamy sobie wydarzenia, również kulturalnego bez elementów typowo rozrywkowych i zabawowych. *„Najważniejsze na dożynkach, czy festynie są atrakcje dla dzieci. Najlepiej, żeby były za darmo"*. Słowo *„za darmo"* i dla wszystkich jest często kluczem i determinantem dobrej zabawy. I dobrze byłoby, żeby „za darmo" były też inne atrakcje – jedzenie i picie, i to niekoniecznie woda i oranżada.

Mieszkańcy gminy Zapolice nie odbiegają tu zbytnio od normy ogólnopolskiej. Lubią chodzić na organizowane festyny i imprezy i są one tym lepsze, im więcej „atrakcji" jest za darmo.

Tradycje wspólnych sąsiedzkich „posiadówek" na ławkach, rowach, przystankach, gdzie zawsze znajdowała się okazja do zabawy powoli zanika: *„Nie istnieją sytuacje takie, choć pamiętam, a nie były to tak dawne czasy, że przyszła sobota popołudnie, ludzie siedzieli na ławce, na rowie i mieli jakieś tematy do pogadania między sobą. Generalnie jest źle, bo jak idzie się do sklepu o godz. 8.00 i już się widzi grupkę bywalców, a później pójdzie w południe, bo się czegoś zapomniało, to jest ta sama grupka, albo inna i wieczorem to samo. To sytuacja jest identyczna jak w filmie „Ranczo""*.

Dziś każdy woli bawić się w swoim gronie i raczej w zaciszu swojego „terytorium": *„Modne jest grillowanie, nie ma domu, żeby w weekend jak jest ciepło nie roznosił się zapach*

grillowanych potraw. Ludzie się umawiają, to najczęstszy sposób spędzania wolnego czasu. Młodzi częściej zamieniają wysokoprocentowy alkohol na piwo." Taki sposób spędzania wolnego czasu nie może dziwić. Na terenie gminy Zapolice nie ma ani jednego baru, restauracji, kawiarni, gdzie można by się spotkać ze znajomymi. Młodzi ludzie wyjeżdżają do pobliskiej Zduńskiej Woli, chociaż też jest z tym problem, bo jeżeli ktoś nie ma samochodu i prawa jazdy to nie dojedzie tam autobusem: *„W Zapolicach jest trudne połączenie komunikacyjne i ciężko jest się tutaj spotkać."*

Dorośli na spotkania towarzyskie wybierają okoliczne sklepy. Mimo zakazu spożywania alkoholu w miejscach do tego nie wyznaczonych widok grupek, szczególnie mężczyzn z butelką piwa pod sklepem nie jest wcale rzadki. Miejscem spotkań młodzieży, szczególnie w Zapolicach, jest całodobowa stacja benzynowa, nieczęsto obok staje grill, wokół którego toczy się zabawa do późnych godzin. Jednak często kończy się ona interwencją policji.

Najmłodsi wolny czas spędzają na zabawie w grupie najbliższych koleżanek i kolegów. Widok gromady dzieci, bawiących się wspólnie nie jest częsty, najmłodsi bawią się raczej grając w „sieci" .

Mniej zachowało się też tradycji związanych z hucznym obchodzeniem świąt i zwyczajów ludowych, tak popularnych jeszcze 20-30 lat temu: *„Przebierańcy to ostatni raz odwiedzili mnie jakieś 10 lat temu", „Chodzą ale głównie dzieci i to nie tak jak dawniej".*

Zaginął zwyczaj zabawy przy sobótkowych ogniach. Jeszcze pokolenie wstecz widok ognisk i snujących się po okolicy słupów dymu wpisywał się w krajobraz gminy Zapolice. Na „sobótkowe" spotkania przychodzili mieszkańcy całych wsi. Bawiono się, skakano przez ognisko, nie brakowało śpiewów i sporej ilości alkoholu. Tej tradycji już nie ma. Głównie spowodowane było to faktem, że mieszkańcy podczas „sobótek" utylizowali zużyte opony, które w tym celu zbierano cały rok. Dziś zwyczaj spotykania się przy tej okazji praktycznie zaginął.

Okazją do zabawy w dalszym ciągu stają się weselne szlabany, w innych regionach Polski nazywane „bramami". Te organizowane są często. Chętnie przygotowują je sąsiedzi, znajomi i mieszkańcy wsi. Dla pary młodej brak szlabanu to swego rodzaju dyshonor, dlatego hojnie obdarzają autorów szlabanu alkoholem i innymi wiktuałami, specjalnie przygotowanymi w tym celu. Po szlabanie jest okazja do spotkania się i zabawy w większym gronie: *„Na szlaban w Strońsku przychodzi po kilkanaście osób. Zawsze się przebieramy*

i organizujemy coś związanego z parą młodą, potem idziemy do świetlicy albo do Parku i się bawimy".

Okazją do zabawy, może nie zawsze bezpiecznej, były również zwyczaje związane z tradycją kościelną, np. śmigus dyngus. Dziś z różnych powodów nie mają one takiego charakteru jak dawniej: *„Niekoniecznie rodzice pozwalają na lanie wodą, ale mama opowiadała, że kiedyś ksiądz po mszy wziął wąż i polewał wychodzących z kościoła. Było dużo śmiechu".* Zmiany społeczne, nowe modele zachowań, jak również pewne ograniczenia prawne powodują, że bawimy się inaczej i raczej w zamkniętych gronach, rzadziej spędzając czas wśród większych społeczności.

Wiara i duchowość

Religia ma dla nas duże znaczenie. Przynajmniej tak deklarują sami mieszkańcy, w zdecydowanej większości katolicy. Z wywiadów i rozmów przeprowadzonych w czasie badań diagnostycznych wynika jednak, że nasza wiara jest bardziej powierzchowna niż dawniej. Mniejsze znaczenie odgrywa również Kościół instytucjonalny. Mieszkańcy deklarują, że chodzą do kościoła, uczestniczą w świętach kościelnych, jednak nie da się ukryć, że coraz częściej ma to związek nie tyle z potrzebą duchową, ale jest wynikiem tradycji i pewnych uwarunkowań społecznych. *„Ludzie chodzą do kościoła, bo nie wypada nie pojawić się na mszy, żeby nie było komentarzy".* Podobnie jest z przestrzeganiem zasad swojej religii, postów, zakazów i innych zaleceń. *„Nie słychać dziś na wsi maszyn w niedzielę, ludzi raczej szanują ten dzień, ale nie ma też jakiegoś krytykowania tych, którzy wyjadą robić coś w polu w niedzielę. Jeszcze w czasach mojej młodości to było nie do pomyślenia".* Dziś podejście, szczególnie młodych ludzi do spraw związanych z religią jest bardziej swobodne.

Duże znaczenie ciągle przywiązujemy do sakramentów: chrzest, komunia, bierzmowanie, ślub.

Ciężko znaleźć też osoby udzielające się we wspólnotach kościelnych i różnego rodzaju grupach. Właściwie nie funkcjonują przy parafiach leżących na terenie gminy Zapolice, może z wyjątkiem ministrantów, skupiających raczej dzieci.

Sąsiedztwo i wspólnota

Przywiązujemy dużą wagę do dobrych relacji sąsiedzkich, jednak dostrzegamy, co zresztą przewijało się bardzo często w czasie badań i w tym raporcie, że więzi sąsiedzkie ulegają rozluźnieniu: *„Dziś jeden od drugiego nie jest jakoś uzależniony i to powoduje, że dziś dochodzi do sytuacji, że niewiele o sobie wiemy i nie utrzymujemy już takich kontaktów”. „Generalnie ludzie teraz nie mają czasu, żeby się odwiedzać po sąsiedzku”*. Na tereny gminy Zapolice docierają pewne zjawiska znane z miast, dużych osiedli i blokowisk. Stajemy się coraz bardziej zamknięci: *„Ponad rok temu naprzeciwko wprowadzili się nowi sąsiedzi, wybudowali tu dom. Chyba z nimi jeszcze nie rozmawiałam”*. Oczywiście te wypowiedzi nie są jakąś regułą. Generalnie znamy swoich sąsiadów. Deklarujemy swoją pomoc w trudnych sytuacjach, jednak codzienne relacje nie są już tak ważne i trwałe jak dawniej.

Na terenie gminy Zapolice działają organizacje pozarządowe, jednak trzeci sektor jest jeszcze słaby i potrzeba czasu, żeby okrzepł. Wynika to zapewne z braku kompetencji lokalnych liderów, którzy często nie potrafią przebić się w swoich społecznościach, często roszczeniowych i mało angażujących się w sprawy wspólnoty. Dziś mieszkańcy w większości oczekują od samorządu lokalnego, że zaspokoi ich wszystkie potrzeby: *”Kiedyś praca społeczna nazywała się szarwark, wszyscy naprawiali sami drogi, czy naprawiali inne rzeczy, dziś każdy mówi, że płaci podatki i gmina musi wszystko zrobić”*. Co prawda wspomniane przez starsze osoby czyny społeczne na rzecz wsi niewiele miały wspólnego z dobrowolnością, bo do lat 60-tych XX w. państwo nakładało taki obowiązek na mieszkańców, to jednak wykształcały jakieś elementy wspólnotowego działania. Dziś praca społeczna kojarzona jest w gminie z działaniem w OSP, lub KGW i często ma charakter incydentalny. Dzieci i młodzież udzielają się w akcjach społecznych, jak np. sprzątanie świata, zbieranie surowców wtórnych, jednak nie do końca wynika to z potrzeby udzielania się dla wspólnoty, a z jednak obowiązku szkolnego.

Mieszkańcy znają lokalnych liderów, sołtysa, radnego, jednak z oceną ich działalności jest już różnie. Podobnie jak z udziałem w spotkaniach dotyczących spraw ważnych dla lokalnej społeczności. *„Ja nigdy nie byłem na zebraniu w sprawie funduszu sołeckiego”, „Nie chodzę, bo nie mam czasu”*. Często swój brak zaangażowania tłumaczymy tym, że i tak nie mamy wpływu na zmiany w swojej okolicy. Wydaje się jednak, że nie odzwierciedla to

aktywności mieszkańców w czasie wyborów. Najważniejsze są dla nas te samorządowe. Tu frekwencja jest zawsze duża, zbliżona do 60 %. Mniej uwagi mieszkańcy przywiązują do wyborów parlamentarnych i prezydenckich. Chętniej chodzimy głosować na ludzi, których znamy, niż na partie polityczne.

Rekomendacje

W ramach niniejszej diagnozy wypracowano rekomendacje dotyczące trzech obszarów:

- skuteczne mikrogranty - rekomendacje mające służyć skutecznej realizacji celów programu wsparcia inicjatyw mieszkańców w ramach programu Dom Kultury +
- lepsza praca GOKiS - rekomendacje służące lepszemu zarządzaniu instytucji
- lepsza lokalna polityka kulturalna - rekomendacje służące rozwojowi kultury w Gminie Zapolice

Skuteczne mikrogranty

Wspólnota

Zapolice to wiejska gmina, która w związku z dynamicznymi zmianami społecznymi i gospodarczymi stopniowo i nieuchronnie traci swój rolniczy charakter. Zdecydowana większość mieszkańców pracuje w oddalonych niedaleko ośrodkach miejskich, takich jak Zduńska Wola czy Sieradz lub w dużych aglomeracjach, takich jak Łódź. Sytuacja ta, jak również zjawiska związane z migracjami zarobkowymi zagranicę oraz duży napływ nowych mieszkańców z miasta, którzy ze względu na atrakcyjne tereny decydują się na przeprowadzkę właśnie tutaj, powodują duże zmiany w strukturze społecznej. Efektem tego procesu, jak wynika z prowadzonych na potrzeby diagnozy badań, jest rozluźnienie więzi sąsiedzkich i tęsknota do zbudowania silnej wspólnoty związanej z daną miejscowością. Dlatego zachęcamy do składania wniosków, które przyczynią się do integracji mieszkańców, włączą w działania całe pokolenia, które mogą czerpać ze swoich doświadczeń i wiedzy. Działania, które zaangażują „starych” i „nowych” mieszkańców, spowodują, że znowu będziemy się spotykać i być po prostu razem a nie obok siebie. Z naszych badań wynika, że nowi mieszkańcy gminy z entuzjazmem postrzegają miejsce, w którym się osiedlają, są zachwyceni sąsiedztwem, otoczeniem. Można ten potencjał wykorzystać. Mogą to być projekty odwołujące się do historii i tradycji, ale też takie które odnoszą się do zjawisk

ważnych dla Was dziś. Na przykład wystawa fotografii waszej miejscowości, pokaz starych maszyn i narzędzi rolniczych, być może odkryjecie na nowo miejsce dawnych spotkań i potańcówek a podczas wspólnych warsztatów artystycznych i rzemieślniczych sprawicie, że znowu będzie się chciało tam przyjść w wolnym czasie spotkać sąsiada i pogadać. Nic tak nie integruje jak taniec, a gdyby tak wszyscy zatańczyli jeden, jakiś konkretny taniec, który opanują podczas wspólnych warsztatów.

Lokalna tożsamość

Mamy z nią kłopot, a jednocześnie mieszkańcy dostrzegają wielki potencjał w lokalnej historii, która jest bogata ale tak mało znana. Odkrywanie i szukanie korzeni wiosek, siół czy rodzin fascynuje i pociąga starszych i młodych. Badania potencjału kulturowego mieszkańców pokazało, że przeszłość ma ogromne znaczenie w budowaniu tożsamości i dumy z tego, że mieszkam w Mołdawinie, Branicy, czy Beleniu. Lokalna historia to nie tylko zabytki materialne, kościoły, cmentarze i stare domy. To również opowieści, które można nagrać i spisać, to miejscowe legendy. Rekomendujemy projekty, które odwołują się do historii Waszych miejscowości i je po prostu opowiedzą mieszkańcom i sąsiadom „zza miedzy". Może będzie to opracowanie gry terenowej opartej o historię miejscowości, a może stworzycie mini szlak historyczny oznaczając ciekawe miejsca, a może będzie to konkurs na lokalną legendę.

Kultura łączy pokolenia

Spotkania, szczególnie „Sąsiedzki Podwieczorek z kulturą", organizowane podczas prowadzonych działań diagnostycznych ujawniły duży potencjał osób starszych, które chcą się dzielić swoimi doświadczeniami z młodszymi pokoleniami. Dlatego rekomendujemy projekty angażujące różne pokolenia bacbie/dziadków i wnuków. Być może będą to warsztaty dawnej kuchni i popularnych w czasach przed erą pizzy, kebabu i sushi potraw, zdrowych i ekologicznych. Może będą to warsztaty rękodzieła i rzemiosła, które seniorzy poprowadzą dla dzieci?

Nowe technologie

Od nich też chyba nie uciekniemy. Z naszych badań diagnostycznych wynika, że fascynują nie tylko młodych, dla których smartfon, go pro i internet to naturalne środowisko. Wiele osób starszych chce pogłębiać swoją wiedzę, szczególnie w dziedzinie fotografii.

Chcemy robić ładne zdjęcia, obudzić w sobie artystę. Wykorzystanie nowych technologii w projektach kulturalnych to również obszar w którym rekomendujemy projekty wielopokoleniowe. Może zorganizować warsztaty fotografii dla dorosłych a młodzież wykorzysta swoje umiejętności do promocji wydarzenia w mediach społecznościowych tworząc galerię na instagramie czy facebooku.

Wypracowaniu rekomendacji towarzyszyły nam wnioski i spostrzeżenia, które warto brać pod uwagę organizując kolejne edycje wspierania finansowego lokalnych inicjatyw kulturalnych:

- widać duży potencjał społeczny i chęć działania mieszkańców,
- mieszkańcy chętnie przyjmowali nas do swoich domów,
- mieszkańcy często spotykają się na sąsiedzkiej kawie i herbacie,
- kulturę postrzegają z czymś pozytywnym i wyjątkowym, co może łączyć mieszkańców,
- chęć zrobienia ciekawego wydarzenia dla swoich mieszkańców – grupa z Młodawina Dolnego była jedną z najliczniejszych podczas spotkania OPEN Space,
- rodzice byli pomocni przy organizacji gier i zabaw, niejednokrotnie samemu biorąc w nich udział,
- zauważa się problem słabnącego zaangażowania społecznego wśród młodzieży,

Lepsza praca GOK

Mieszkańcy gminy Zapolice, nawet Ci, którzy nie uczestniczą w kulturze, znają Gminny Ośrodek Kultury i Sportu, kojarzą działania i w większości dobrze je oceniają. Nie oznacza to, że nie ma potrzeby wprowadzania zmian. W czasie spotkań i rozmów z mieszkańcami, szczególnie tymi spoza Zapolic, gdzie znajduje się siedziba GOKiS bardzo często pojawiał się problem związany z dotarciem na wydarzenie lub zajęcia. Gminę Zapolice dotyka, i to coraz bardziej, zjawisko wykluczenia transportowego. Brak transportu publicznego powoduje, że wiele osób, szczególnie starszych, nie opuszcza sama swojej miejscowości. Dlatego rekomendujemy wprowadzenie w życie idei "wędrującego domu kultury" i położenie większego nacisku na organizowanie działań GOKiS poza swoją siedzibą. Już w "Raporcie z badania potrzeb kulturalnych mieszkańców Gminy Zapolice" [20] z 2014r. rekomendowano zorganizowanie dojazdów dla uczestników zajęć i wydarzeń. GOKiS analizował takie rozwiązanie, jednak z powodu dużych kosztów było ono nieuzasadnione ekonomicznie. Rozwiązaniem może być wykorzystanie w porozumieniu z władzami gminy oraz zarządcami istniejącej bazy lokalowej w postaci świetlic i remiz OSP i organizowanie tam cyklicznych zajęć i wydarzeń. GOKiS Zapolice po części już realizuje ten pomysł m.in. podczas letniej akcji "Latający Animator"[21] trafiając nawet do takich miejscowości, gdzie nie ma świetlic. Jednak zorganizowanie stałej "wyjazdowej" oferty stworzyłoby zdecydowanie lepsze warunki do uczestnictwa w kulturze mieszkańcom, szczególnie peryferyjnych miejscowości gminy.

QR kod 19

QR kod 20

Widzimy także problem z brakiem wiedzy mieszkańców o wydarzeniach kulturalnych w naszej gminie. W tym celu dobrym pomysłem jest tworzenie na bieżąco listy kontaktowej z adresami mailowymi oraz numerami telefonu do mieszkańców i informowanie ich o organizowanych imprezach.

To co w wywiadach było wskazywane jako mocne strony pracy GOKiS i zalecenia do wzmacniania to:

- bliskie relacje z odbiorcami,
- budowanie programu na niskobudżetowych imprezach, angażujących lokalne społeczności

[20] QR kod 19
[21] QR kod 20

- intuicyjny marketing - tworzenie list kontaktowych, spersonalizowane zaproszenie, marketing szeptany,
- jeszcze szersze angażowania dzieci, które chętnie brały udział w przygotowanych animacjach,
- zwrócenie uwagi na fakt że wszystkim dzieci do 10 roku życia brały udział w wydarzeniach wraz z matkami,

Lepsza lokalna polityka kulturalna

To co stwarza szansę na pełniejszy rozwój kultury w gminie Zapolice to między innymi:

- otwartość mieszkańców na rozmowę o kulturze,
- postrzeganie przez mieszkańców kultury jako coś pozytywnego i wyjątkowego,
- wykazywanie przez mieszkańców chęci do współtworzenia wydarzeń organizowanych w swojej miejscowości,
- istnienie dobrze wyposażonych świetlic wiejskich w Branicy i Swędzieniejewicach, które stanowią odpowiednie zaplecze do podejmowania działań kulturalnych,

Rekomendujemy również zacieśnienie relacji i współpracy z działającymi na terenie gminy Zapolice organizacjami pozarządowymi oraz grupami nieformalnymi. Naszym zdaniem samorząd gminny powinien rozpocząć szeroką dyskusję na temat rozpoczęcia prac nad opracowaniem gminnej strategii rozwoju kultury w Gminie Zapolice. Byłaby ona poprzedzona analizą już wdrażanych w Polsce miejskich i gminnych polityk kulturalnych oraz wnikliwej analizy niniejszego dokumentu.

Wydaje się też istotnym podjęcie prac nad zmianą w regulaminie otwartego konkursu ofert na wsparcie realizacji zadań publicznych dla organizacji pozarządowych. Obecnie regulamin nie zakłada wsparcia ofert związanych z działalnością kulturalną. Przewiduje tylko wsparcie z zakresu upowszechniania kultury fizycznej i sportu oraz ochrony i promocji zdrowia. Powoduje to, że organizacje, które działają na polu kultury są wyłączone ze wsparcia grantowego. Dlatego samorząd powinien podjąć pracę nad zmianą programu współpracy z NGO i włączyć do tych prac zainteresowanych.

Upowszechnianie

Mapa zasobów i potencjałów kulturowych Zapolic będzie rozpowszechniana dwojako. Najszybszą, najtańszą a zarazem najskuteczniejszą metodą jest wspominany wcześniej internet. Raport zostanie opublikowany na stronie internetowej Gminnego Ośrodka Kultury i Sportu w Zapolicach, stronie Narodowego Centrum Kultury oraz portalach społecznościowych np. Twitter, Facebook, Instagram. Ideą, która nam przyświeca jest to aby nasz dokument był jak najbardziej interaktywny, dlatego znajdziecie w nim mnóstwo ciekawych linków oraz QR kodów. Dokument jest też dostępny na stronie issuu.com/gokis.zapolice[22]

QR kod 20a

Nie zapominamy również o tradycyjnej formie jaką jest wersja papierowa. Wydrukowany dokument chcemy przekazać w szczególności uczestnikom Open Space, sołtysom, radnym oraz lokalnym liderom Gminy Zapolice. Analiza w takiej formie będzie również dostępna u nas w sekretariacie GOKiS Zapolice. Chcemy również dodać że zebrane dokumenty i informacje to nie zamknięty dokument.

Planujemy prezentację wyników niniejszej diagnozy na sesji Rady Gminy.

Chcielibyśmy także upowszechniać nasz dorobek, zwłaszcza dotyczący sprawdzonych przez nas narzędzi diagnostycznych, w trakcie spotkań i dialogu ze środowiskami animatorów kultury z terenu całego kraju.

[22] QR kod 20a

Załączniki

1. Dokumenty zebrane w ramach analizy dokumentów:[23]
   a. Dokumentacja artefaktów kultury:
   i. Prace plastyczne
   ii. Rękodzieła

QR kod 21

   b. Dokumenty oficjalne:[24]
   i. Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Gminie Zapolice
   ii. Gminny Program Przeciwdziałania Narkomanii w Gminie Zapolice
   iii. Ocena Zasobów Pomocy Społecznej Gminy Zapolice
   iv. Program Rewitalizacji Gminy Zapolice
   v. Statut Gminnego Ośrodka Kultury i Sportu w Zapolicach
   vi. Strategia Rozwoju Gminy Zapolice

QR kod 22

   c. Dokumentacja prasowa:[25]
   i. Rok 2013
   ii. Rok 2014
   iii. Rok 2015
   iv. Rok 2016
   v. Rok 2017

QR kod 23

   d. Dokumenty inne:[26]
   i. Kronika Gminnej Biblioteki Publicznej
   ii. Kronika Gminy Zapolice
   iii. Kronika Gminnego Ośrodka Kultury

QR kod 24

[23] QR kod 21
[24] QR kod 22
[25] QR kod 23
[26] QR kod 24

2. Dokumenty zebrane w ramach spotkania Open Space:

   a. Przygotowania[27]

   b. Spotkanie[28]

   c. Piknik w Branicy[29]

3. Dokumentacja fotograficzna zebrana do przeprowadzenia diagnozy:[30]
   a. Działalność społeczna
   b. Kultura osobista
   c. Sport i rekreacja
   d. Działalność stowarzyszeń
   e. Twórczość dorosłych
   f. Twórczość dzieci i młodzieży
   g. Uroczystości patriotyczno - religijne
4. Mapa w ramach kartografii kulturowej[31]
5. Dokumentacja z Open Space "Sąsiedzki Podwieczorek z Kulturą"[32]

QR kod 25

QR kod 26

QR kod 27

QR kod 28

QR kod 29

QR kod 30

[27] QR kod 25
[28] QR kod 26
[29] QR kod 27
[30] QR kod 28
[31] QR kod 29
[32] QR kod 30